

Asiantuntijakuuleminen 10.11.2023, kirjallinen lausunto

Asia: HE 56/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain sekä varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta

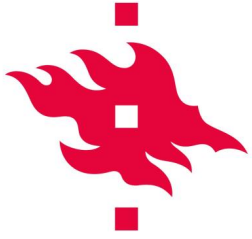
Kiitän mahdollisuudesta osallistua asiantuntijakuulemiseen lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muutosesitystä koskevassa asiassa. Keskityn lausunnossani esitettyyn jälkihuollon ikärajan muutokseen. Käsittelen aihetta lausunnossa kolmesta näkökulmasta: (1) tutkimukseen perustuva päätöksenteko, (2) lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuvien nuorten oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja (3) jälkihuollon ikärajan laskun ennakoitavat vaikutukset.

Lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuvien nuorten tuen tarpeista ja elämäntilanteista on tutkittua tietoa, mutta tutkimustieto siitä, millaiset palvelut tukisivat näitä nuoria parhaiten, on niukkaa. Olemassa olevasta tutkimuksesta ei löydy vastausta siihen, mikä olisi paras jälkihuollon ikäraja. Tämä heijastelee yleisemminkin sitä, että lastensuojelusta ja sosiaalihuollon palveluista on vain vähän palvelujärjestelmän tutkimusperustaista kehittämistä tukevaa *what works* -tyyppistä tutkimusta.

Huomionarvoista on, että nykymuotoista jälkihuoltoa 25 ikävuoteen asti on tarjottu Suomessa vasta vuodesta 2020 lähtien. Meillä ei siis ole vielä yhtään sijaishuollosta aikuistunut ikäluokkaa, joka olisi saanut nykylain mukaiset jälkihuollon palvelut, eikä siten edes teoreettista mahdollisuutta siihen, että 25 vuoden ikään tarjottavan jälkihuollon vaikuttavuudesta olisi kattavaa tutkimuksellista arviointia. Sen valossa on ymmärrettävää, että nyt käsiteltävä lakimuutos on saanut mm. kokemusasiantuntijoilta ja jälkihuollon palveluita käyttäviltä nuorilta kritiikkiä politiikanteon tempoilevuudesta ja ennakoimattomuudesta.

Tutkimukseen perustuvan päätöksenteon näkökulmasta olisi tärkeää, että vasta muutamia vuosia sitten tehdyn muutoksen vaikutuksista tuotettaisiin tutkimustietoa, ennen kuin ikärajaa kiiruhdetaan jälleen muuttamaan.

Perustuslain 19.3 § turvaa *oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin*, jota määritellään yksilöllisen palvelutarpeen arviointiin perustuen. Tämä koskee myös jälkihuolto-oi-

keuden piiriin kuuluvia nuoria. Jos otetaan lähtökohdaksi se, että lastensuojelun sijais-
huollosta aikuistuvilla nuorilla on usein tarve erityiseen tukeen, voi kysyä: eikö tämä tuki
olisi mielekästä järjestää tälle nimenomaiselle asiakasryhmälle räätälöitynä? Aikuistumi-
nen ei ole lineaarinen prosessi ja tuen tarve ei noudattele tiukalle vedettyjä ikärajoja. Ny-
kyisenkin lainsäädännön puitteissa jälkihuolto toteutetaan yksilöllisesti eikä palvelua jat-
keta 25 ikävuoteen asti, ellei sille ole tarvetta.

Yleisemmin oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin perusoikeutena ei puolestaan
riipu siitä, miten lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon ikärajat on asetettu. Vaikka jälki-
huollon ikärajaa laskettaisiin esityksen mukaisesti, hyvinvointialueiden vastuulla on tur-
vata näille nuorille aikuisille yksilöllisen tarpeen mukainen riittävä tuki sosiaalihuoltolain
perusteella.

Arvioin, että todennäköisesti jälkihuolto-oikeuden rajaamisella ei saavuteta säästöjä, mi-
käli näille nuorille aikuisille edelleen tarjotaan heidän yksilöllistä palvelutarvettaan vastaa-
vat sosiaalihuollon palvelut ja tuki sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa. Moni nyt jäl-
kihuollon piirissä oleva 23–25-vuotias on *erityisen tuen tarpeessa*, minkä myötä heille pi-
tää myös sosiaalihuoltolain nojalla nimetä oma vastuusosiaalityöntekijä. Pitkällä täh-
täimellä vielä kalliimmaksi tulee, jos tukea tarvitsevat nuoret aikuiset eivät löydä tarvitse-
maansa tukea mutkikkaassa palvelujärjestelmässä ja syrjäytyvät palveluista kokonaan.

Käytännössä jälkihuolto-ajan laskeminen siis edellyttää hyvinvointialueilta lisäresursointia
nuorten aikuisten sosiaalityöhön, johon jälkihuolto-oikeuden menettävien, edelleen tukea
tarvitsevien nuorten aikuisten asiakkuuden siirretään saattaen vaihtamisen periaatetta
noudattaen. Sinänsä tällaista lastensuojelusta aikuistuneille nuorille räätälöityä tukea on
varmasti mahdollista rakentaa myös aikuisten palveluihin; järjestetäänhän lastensuojelu-
lain mukainen jälkihuoltokin jo nyt paikoin osana aikuisten palveluja.

Edellä mainitusta syystä pidän epätodennäköisenä, että esitetyllä jälkihuollon ikärajan
laskemisella saavutettaisiin hallituksen esityksessä ja vuoden 2024 talousarvioesityk-
sessä hahmoteltuja säästöjä. Ja jos säästöjä lyhyellä aikajänteellä saavutettaisiinkin, on
olemassa suuri riski, että pitkällä tähtäimellä syrjäytymisen kustannuksista koituvat lisäku-
lut ovat saavutettuihin säästöihin nähden moninkertaiset. Arviooni vaikuttaa se, että käy-
tettävissä olleiden materiaalien perusteella tuen vahvistamiseen aikuisten palveluissa ei
ole varauduttu. Yksittäisten hyvinvointialueiden mahdollisesti tekemät erillISRatkaisut jälki-
huoltoa vastaavien palvelujen tarjoamisesta jatkossakin 25 ikävuoteen asti ovat sinänsä
kannettavia, mutta palvelujen yhdenvertaisuuden ja tasalaatuisuuden kannalta proble-
maattisia.

Monille nuorille jälkihuolto on tärkeä palvelu, joka konkreettisen tuen lisäksi myös vahvis-
taa heidän tulevaisuudenuskoa ja kokemustaan välittämisestä. Huomionarvoista on,
että oikeutta jälkihuoltoon ollaan rajaamassa samaan aikaan kun myös muut hallituksen
kaavailemat leikkaukset uhkaavat heikentää näiden nuorten aikuisten asemaa. Esitän nä-
kemyksenäni, että se on huono signaali ja uhkaa rapauttaa näiden haavoittuvassa ase-
massa olevien nuorten uskoa hyvinvointivaltion palvelujärjestelmään ja politiikantekijöihin
entisestään.

Edellä erittelemistäni syistä esitän asiantuntijanäkemyksenäni, että jälkihuollon ikärajaa ei pitäisi laskea nykyisestä 25 vuodesta. Suositukseni on, että ikärajojen muuttelun sijaan keskitytään jälkihuollon sisällölliseen kehittämiseen ja palvelujen yhtenäistämiseen.

Jos hallituksen esittämä ikärajan lasku kuitenkin toteutuu, olisi tärkeää pidentää siirtymäaikaa siten, että jälkihuollon piirissä jo olevien nuorten oikeus palveluun säilyisi 25 vuoteen asti, kuten heille on luvattu. Tämän ajan kuluessa ehdittäisiin myös kerätä tutkimusaineistoja, jotka mahdollistaisivat muutoksen vaikutusten arvioimisen edes jälkikäteen.

Kunnioittavasti,

Maija Jäppinen
Apulaisprofessori (sosiaalityön käytäntötutkimus)
VTT, dosentti, laillistettu sosiaalityöntekijä
Helsingin yliopisto
maija.jappinen@helsinki.fi